

AZ EGRI DIÁKOK

KÉT MAGYAR ROBINSON TÖRTÉNETE

**AZ IFJUSÁG SZÁMÁRA IRTA
BRÓDY SÁNDOR**

AMTAK Bt, 2025

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

**Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis
u. 6/B.**

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!

ISBN 978-615-7002-36-4

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

Tartalom

I. Előadás előtt.....	6
II. Mi volt a hosszú levélben.	10
III. Szíhalmi Pál meg Viharína Ákos.	13
IV. Az ítélet.	18
V. Régi és friss bajok.	21
VI. A juhász és kutyája.	25
VII. Új kaland.	34
VIII. Deldeli úr barlangjában.	37
IX. Bársonyujj meg kendermag.....	43
X. Többsincs halála.	49
XI. A nagyállói vásár.	54
XII. Az új otthon.....	62
XIII. Az úr és a cselédei.	65
XIV. A leány regimentje.	76
XV. A diákok urrá lesznek.	83
XVI. Színészek jönnek. Történnek egyéb dolgok is.	85
XVII. Útban hazafelé.	103
XVIII. A kazamáta.	111
XIX. Tündérország elfoglalása.	120
XX. Fölfedezés! két fölfedezés! sok fölfedezés.	128
XXI. A baj látogatóba jön, de nem marad sokáig.	137
XXII. Nagyon régi dolgok, igen friss ujságok.	141

XXIII. Egy pajtás kerül.	153
XXIV. Penteku, Penteku!.....	158
XXV. Élet vagy halál.	165
XXVI. Menekülés.	170

I.

Előadás előtt.

Reggeli fél nyolczat ütött a ciszterciták egri székházának torony-órája. A reggeli mise már véget ért, a gimnázium iskolaszolgája, az úgynevezett pedellus pedig elsőt csengetett.

A diákok egyszerre ellepték a székegyház nagy udvarát, kis udvarát; a szellős nagy, de homályos folyósokon, a bolthajtásos tanulótermekben alig lézengett még egy-két fiú. Némely hanyag diák, aki itt akarta megtanulni a leckét; egy-két kitűnő szorgalmú tanuló, aki még egyszer elismételte, a mit tudott.

A többség vígan beszélgetett, szaladgált, vitatkozott a partoldalba épített szentek szobraival ékesített udvarban, nekidült az akáczfának, amely éppen virágzott Mária havának e gyönyörű utolsó napján, az 1846-ik esztendőben.

Körülbelül félszáz esztendeje, de a diákok jórészt akkor is csak arról beszélgettek, amiről manapság. Legfeljebb beszédjük módja volt más, nem egyszer latin szóval szóltak és sok olyan mondást ejtettek, ami azóta divatját multa. Leginkább tanulmányaikról, a bizonyítványról, tanáraikról s játékaikról beszélgettek.

A labdázás hónapjában leginkább kis és nagy métáról, körbe rótáról meg duplexről beszélgettek az egri diákok.

- Gyerünk, ki gyön délután nagy métára? Pompás helyet találtam a páston!

- Jobb a vár alatt!

- Gyerünk a sánczokba.

- Bekötötted-e már a bőrlabdám?

- Oláh Guszti tegnap duplexban úgy megütötte a hátam, hogy most is sajog bele!

Ezek és ilyen mondasok hallatszottak mindenfelől. Különösen a kisebbek csoportja volt az igazi játszó-kedvében. És sok fejceskében megfordult az a bűnös gondolat, vajha szombat délután volna, amikor nincs előadás s nem kell vasárnapra leckét tanulni.

Itt-ott a nagyobb diákok is belekeveredtek a tervezgetésekbe, de jórészt külön csoportot alkottak, beszélgetve csendesen, vagy némán hallgatva egy-egy társukat, aki lassan majd hirtelen nagy hévvel olvasgatott nekik.

Petőfi, Tompa, Arany s Vörösmarty friss versei ragadta el úgy őket, hogy a pedellus első csengetését se hallották. Olvasgattak a pesti postával épp most érkezett mindenféle lapokból, folyóiratokból. És mig szemük csillogott a költészet tiszta gyönyörétől elragadtatva, beszélgettek a

költőkről, akik közül nem egy városukban járt, mint Petőfi, vagy a dicső emlékű egri várról írt, mint Vörösmarty örökszép hőskölteményében, amelynek a címe is "Eger".

Csak a toronyóra zavarta meg őket egy kissé. Újra ütött s jelenté, hogy már csak egy negyed hiányzik a nyolczból. És lassanként páros sorrendben jöttek a növendék papok, akik ide jártak iskolába.

Jöve legelőször a világi kispapok fekete csoportja, akiket egy magas, karcsu, fiatal pap vezetett. Nem diák már nyilván, csak preczeptora ezeknek.

- Ni Tárkányi Béla! - suttogták a versolvasó ifjak tisztelettel teli.

- Ez írja azokat a szép verseket? - kérde egy fiatal tót diák.

- Ennél volt látogatóba Petőfi is, - jegyezte meg egy idősebb.

Alig hiányzott már egy pár perc a nyolczból, amikor az ifju népség egyszerre csak hullámsani kezdett.

- A pedellus! Hosszú levél! Mi történt? - suttogták mindenfelé, össze-vissza.

Csakugyan a pedellus jelent meg a rendház kertjének ajtajában, bizonyosan a folyton kertészkedő rendfőnöktől jön, hóna alatt egy hosszú alakú paksamétával, s egyenesen az igazgató lakása felé tart.

Egy-egy szakálas diák - mert akkortájt ilyenek bőven jártak a felső gimnáziumba - megtudakolta az öregtől:

- Tán valami baj esett, Nagyfejeő bácsi?

Az öreg pedellus pedig a félelmetes tömlöcz ismert hangzású kulcsait csörgetvén zsebében, foghegyről csak annyit felelt:

- Hosszú levél!...

- Hosszú levél! Hosszú levél! - visszhangzott végig a bűvös szó át az egész téren, be a lassanként népesedő tanuló termekbe.

Vajjon mi lesz benne? A kétrét összehajtott durva diós-győri papiros belső része vajjon mit foglal magában? Hiszen csak új iskolaévet szentelő isteni tisztelet után, bizonyítványosztás, vagy hosszú ünnepek, nagy vakációk után szokás ilyesmit írni, kiadni. Ezeken a kérdéseken törték a fejüket sokan, míg mások, különösen a harmadosztálybeliek, minden kérdés és kétkedés nélkül örültek annak, hogy ilyenformán a magyar nyelv, amely nyelvet, mint minden tantárgyat, latin nyelven tanítottak, elmarad, vagy legalább is ebből az akkor nehéz tárgyból nem kérdez a tanár.

Pont nyolcz óra volt. A diákok csendesen ültek padjaikban.

De minden tanár - példátlan eset - késett, csak nyolcz óra után lépett be osztályról-osztályra a pedellus és szólt:

- Az egész osztály szép rendben jőjjön rögtön a gyűlésterembe.

II.

Mi volt a hosszú levélben.

A tanácssteremben együtt ült már az egész rend. A hosszú zöld posztóval leterített asztal fejénél ült az ősz prior, a rendház főnöke, violakék kis sapka volt a fején, egy korán kinyílt labdarózsát szagoltatott. Jóságosan mosolygó arczán eloszlott ama diákoknak a félelme, akiknek volt okuk a rendkívüli eset miatt megszeppenni. Jobbról a szigorú arcú igazgató ült, balról a legöregebb tanár, fehérhaju, de üde s remek szép arcú férfi, az iskola ünnepi szónoka. Aztán jobbról, balról, sorba az egész tanári kar, végül a legfiatalabb, a tanácsülés jegyzője.

Mindannyian fekete övű fehér reverendájukban, minden dísz nélkül, csak a prior nyakán csüggött széles arany lánczon nagy arany kereszt.

A fiatalság lassankint elhelyezkedett. Elöl a kicsinyek, hátul a nagyobbak. Az ajtóknál a pedellus s az egyházi állt.

Néma csend lőn, alig hallatszott innen-onnan suttogó hang, az is elnémult, a mint a prior megszólalt:

- Édes fiaim! Összehíttunk benneteket, mert rendkívüli alkalom készítetett rá. Valamelyik méltatlan társatok letért az erény útjáról s azon van, hogy megcsufoljon benneteket. Még mi magunk se tudjuk, ki az, de rossz cselekedetét igen is tudjuk. Van itt valaki köztetek a ki - kimondani is iszonyodom - a máséhoz nyúlt... lopott.

Ez a rettenetes szó megreemegteté az egész ifjúságot. Izgatottan néztek össze. Kiki kereste a bűnöst.

Az ősz prior felállt, már most eldobta kezéből a labdarózsát s szigorú hangon ismételte:

- Igen, lopott! S itt van közöttetek. Nektek tudnotok kell, ki az. Mutassátok meg, mutassatok rá újjal és mondjátok neki: Eredj közülünk, hozzánk ne érij!

Kínos elnémultsággal feleltek erre a felszólításra.

A prior folytatá beszédét:

- Szóljatok, ki a bűnös?

Nem szólt senki.

- Hallgattok, jól van, tehát menjen a dolog másképp. Pedellus, bocsássa be Szürszabó uramat.

Szürszabó János lépett be a terembe s megállott az ékes testület előtt s köszönt illemtudóan, de egy kissé megszeppenve.

- Ni, a madaras kofa! - suttogták maguk közt a diákok.

Csakugyan az volt a Szűrszabó uram, egykoron kemény foglalkozásban mester, sarkantyús; de vénségére a szelíd madarak barátja, bolondja. "Madaras kofa, madaras kofa!" kiabáltak utána a csintalan gyerekek az utcán. Pedig nem is kofáskodott, magának tartotta meg azokat a szebbnél-szebb galambokat, haragosnál-haragosabb papagájokat, hollókat, csókákat, amelyeket mindenfelé összevásárolt, nagy szorgossággal táplált, tenyésztett. Híressége volt ő akkortájtban Egernek, majdnem olyan, mint a nagy lyceum palotája, amelynek annyi az ablaka, ahány napja van az évnek. Neki meg galambja volt ennyi, háromszázhatvanöt. Kis, fekete csőrű, nagy, sárga szájú, fehér, fekete, úri fajtájú s közönséges tanyai galambok, pávafarkúak, bóbitások. Elsötétítették egy darabon az eget, ha a mester felrebbentette őket. Egyszer eldöntöttek egy négy éves kis leányt, amint a kaba elől menekülve, lecsaptak az udvarba. De hát a galambok csak galambok! Lehet mindenkinek, de a madaras kofának volt két olyan madara is, amelyet nagy költséggel hozatott külső országból. Két kis kolibri madár, olyan mind a kettőnek a farka, akár egy lant s olyan a színe, mint a szivárványé. Nagy híre is volt a városban ennek a két madárnak, amelylyel együtt éppen ötszáz, minden fajta madara volt a jó Szűrszabó Jánosnak. Madara ötszáz, de felesége, gyereke, családja egy csepp sem. A madarakat szerette hát úgy, mintha gyermekei volnának, a kolibri madár pedig közöttük két legkedvesebb cselédje. És épp annak kellett elvesznie, épp azt vitték el!

- Szűrszabó uram, halljuk, beszélje el az esetet, a bűnös tán magába tér s előáll.

A madaras kofa siralmas arczczal nyögé:

- A madaraim... szomorúak voltak... kitettem éjjelre... az eszterhéj alatt háltak... reggel sehol, csak a kalitka üresen... Üresen! - ismétlé és sírva fakadt, de hirtelen abban hagyá, s dühvel fordult az egész diákság felé. - Hanem most már nyomon vagyok. A tollakat ma megláttam egy kert sövényében, a köszmétebokrok között.

- Kié az a kert? - kérde az igazgató szeliden, de hirtelen.

- Potyoró kötélverő mesteré.

Lakik-e diák nevezett mesternél? Ha igen, álljon elé! - folytató az igazgató.

Két kis diák kászólódott ki a többi közül s inogó lábbal megállott a tanácskozó asztal előtt. Hallotthalvány arcú két fiú: Szíhalmi Pál és Viparína Ákos.

III.

Szíhalmi Pál meg Viparína Ákos.

- Lépjetek, fiaim, közelebb! - szólt az igazgató, aki ettől fogva maga vezette az ügyet.

A két fiú közelebb lépett. Szép, barna, karesú fiú volt az egyik. Ezt Szíhalmi Pálnak hívták. A másikat, a szőke, tömzsi széles képűt pedig Viparína Ákosnak. Az előbbi

vagy tizenhárom, az utóbbi tizenkét éves lehetett. Az iskolában egymás mellett ültek, barátok, lakótársak s földiek valának.

- Szóljatok, fiaim, Szíhalmi Pál, Viharina Ákos, tegyetek töredelmes vallomást. Egyiketek okvetlenül bűnös. A szóban forgó kolibri madarakat el nem vihette más, csak közületek egy; szóljatok! Ime, a tiszta váljon most el a bűnöstől s mutasson rá: te voltál, te vagy, - hangzott fel az igazgató harsány hangja.

A két fiú pedig nem vált el egymástól, sőt még jobban összebujtak. A kis Viharina a Szíhalmi Pál kezét szorongatta. Szólni egy hangot se tudott egyikük sem.

- Ők voltak, bizonynyal ők voltak, valamelyik közülök, tegnap hajnalban még láttam is azt a friss nyomot, amely az én portámtól az ő házukhoz vezetett, - jajveszékelt Szürszabó uram.

- Nagy volt a nyom? - kérde az igazgató.

- Nem, kicsiny, egy fiú lába nyoma! - válaszolta mohón a madaras kofa.

A meglepetés hangjai hallatszottak most fel az ifjúság között: tehát ezek közül valamelyik, Szíhalmi Pál vagy Viharina Ákos, egyképen jó fiú mind a kettő s most az egyiktől meg kell válniok.

Vajjon melyik? A két fiú kérdőleg nézett egymásra: te voltál volna s nekem nem mondtad, miért tetted? Ez a

kérdés lebegett elkékült ajkukon. S bár szerették egymást mind a ketten: kölcsönösen biztosra vették egymásról, hogy a másik tette. De miért tette, hogyan juthatott az eszébe? Mind a kettőnek most hirtelen világosság jelent meg. Emlékeztek arra, mit mondott az elmúlt napokban házigazdájuk haldokló felesége: "Meggyógyúlnék én, ha megehetném azokat a szomszédbeli arany madarakat becsinálva!" Talán valamelyikük - csakhogy betöltse a szegény asszony kívánságát - azért vitte el a madarakat.

De hogy tudta így eltitkolni a másik elől?

Csak úgy rajzott fel a sok fogas kérdés a fejükben. Egyre se tudtak válaszolni. Hanem hirtelen elhatározás kelt bennük: az egyik meg akarta menteni a másikat. Szíhalmi Pál fel akarta magát áldozni barátjáért, akit bűnösnek vélt s a büntelen Viparína magára akarta vállalni azt a rossz tettet, a mit szerinte csak Szíhalmi Pali követhetett el.

Ez a nagylelkű, de botor felbúzdulás egyszerre csak pirosra festette az arcukat. S egy percz alatt történt mindez, egy percz munkája volt, a míg az idősebbik ilyesfélét gondolt magában: "Nekem még megbocsájt az én jó apám, más iskolába is adhat, ember lehet még belőlem, de a szegény Viparínának soha meg nem bocsát az édesapja, módja sincs máshová iskolába adni, mint éppen csak ide. Elpusztul, ha innen kicsapják a szegényt!"

A szegény Viparína pedig ezt forgatta az eszében: "Minek is kínlódjam én itt? Úgy se nekem való az iskola. A kis testvéreimtől vonom el azt a tíz sájin forintot, amit apám hónaponta nekem küld. Jobb lesz ha mesterségre megyek,

vagy az apámhoz állok, legyen vénségére, aki átveszi a hivatalát: az egyházfi szép tisztét s nemes mesterségét a harangozóságnak. Velem semmi baj nem történhetik, ha el is kergetnek innen, de milyen csúfság az olyan úri fiúnak, mint a Pali! Az emberek tolvajnak nevezik, otthon a mamájának kiég a szeme szégyenletében!"

Néma csend volt a tanácsteremben. A fiúk visszafojtották lélekzetüket, amint megszólalt Szíhalmi Pál:

- Én voltam!

És fejét lehajtva, megtörötten várta az ítéletet. Fel sem hangozhatott az ítélet, midőn a kis Viparína vékony hangja is megcsendült. Zavarodottan, töredezett hangon mondja:

- Én voltam!

- Tehát együtt voltatok? - kérde az igazgató összevonva szemöldökét.

- Nem, csak én egyedül! - szólt Pali most már nyugodtabban.

De Ákos nem engedte az igazát, hebegett, motyogott, összezagyválta a szót, mindent magára akart vállalni s így csak jobban belesodorta a bajba barátját.

A madarak barátja ott állt mögöttük, vérben forgó szemét feléjük fordítá, szólni s kiabálni akart örömmel, gyönyörrel: ime, megvannak! Majd hogy rájuk nem

rohant, de türtőztette magát, a hogy tudta, hanem beszélt, hadonázott:

- Hát ti vagytok, szép madarak! Tudtam, láttam azelőtt is, amint vedertétek a galambjaimat, csúfoltátok a páváimat! Ti tettétek - tudtam! Láttam az arczotokon, amint másnap elmentem hozzátok keresni az édes kis arany madaraimat. Hát kellett a tolla, kalap mellé kellett, biztosan ott van most is!

Egy osztálytársat elszalasztottak hirtelen a két bűnös kalapjáért. Két egyforma kalap került a tanácskozó asztalára. Színre, nagyságra egy, csak abban különbözött az egyik a másiktól, hogy alig látható picziny kolibri madár tolla, vagy helyesebben pihéje volt az egyik szalagja mellett.

- Kié ez? - kérde az igazgató.

- Az enyém! - szólt Pál.

- Az enyém! - nyögte Viparína.

- Csend, elég! - szólalt meg a prior. Aztán a tanító szerzetesek felé fordulva félhangon mondá:

- Tisztelt rendtársak, határozzunk ez elvetemült ifjak felett.

IV.

Az ítélet.

Még aznap délelőtt meghozták az ítéletet. Szíhalmi Pált és Viparína Ákost kicsapják a rend főgimnáziumából. Meghoyták, de nem hirdették ki a fiúk előtt. Irnak mind a kettő apjának, hogy jőjjenek a fiúik után, vigyék el az intézetből. De a fiúk megtudták, hogy mi vár reájuk. Bizony kicsordult mind a két fiú szeméből a köny, amikor az ítéletről értesültek.

Csak most tudták meg, mit jelent innen elválni. Egy pár órával előbb még örültek a délutáni vakációnak, bezzeg nem repesett most szívük annak a vakációnak, melynek a végét se látták.

Szomorú szabadság!

"Könnyű a madárnak ágról-ágra szállni" - de nehéz, nagyon nehéz az emberfiának megválni szerette társaitól, a helytől, amelyet úgy megszokott, úgy megszeretett!

Úgy botorkáltak kifelé, alig látva, alig hallva, ami körülöttük élt, körülöttük hangzott. Csak kinn ébredtek fel ebből az államszerű állapotból. Bora néni a vén, rossz szemű zsemlyés kofa, aki már vagy negyven esztendeje árulta a "marczit", sóskalácsot itt, meghallotta a diákok sorsát s elejbük állott.